

Crònica de la 132 Brigada Mixta

"Som catalans, tenim fe en Catalunya i procurem constantment que els nostres actes siguin dignes de la pàtria que servim" (Antoni Blàvia a Lluís Companys, 16-6-38).

La insurrecció militar de la guarnició de Melilla contra el govern de la República, el 17 de juliol de 1936, es va estendre com una reguera de pólvora per la península el dia 18 i arribà a Barcelona el dia 19 a un quart de cinc de la matinada. L'aixecament a la capital catalana és dominat ràpidament gràcies a les masses obreres afiliades als sindicats anarquistes CNT-FAI i a l'actuació de la guàrdia civil i de la guàrdia d'assalt, fidels al govern legítimament establert. Però la rebel·lió dirigida pel general Franco agafa força en alguns altres indrets de l'estat espanyol com són Sevilla, Saragossa, Pamplona, Burgos o Valladolid. Tots els intents d'Eugenio Martínez Barrio, home de confiança del president Azaña, d'arribar a un pacte amb els militars sediciosos fracassen. La guerra civil, contra la voluntat de la majoria, havia començat. En vist de la duresa esperada del conflicte bèl·lic, el cap de l'executiu espanyol, José Giral, va formar un nou govern amb poder per a armar les organitzacions obreres. Mentrestant, a Catalunya es crea el Comitè de Milícies Antifeixistes, amb seu a l'edifici de l'Escola Nàutica, al pla de Palau de Barcelona, format per gent de la CNT, FAI, UGT, ERC, PSUC, d'Unió de Rabassaires, d'Acció Catalana Republicana i del POUM. Els milicians entren en la partida.

L'agost del 1936 trenta mil voluntaris catalans fan cap a l'Aragó

per aturar l'ofensiva dels militars revoltats i amb l'objectiu de reconquerir Saragossa, una de les places fortes dominades per les tropes de Franco. Unes quantes columnes de milicians es dirigeixen al front de Terol, amb un mínim de preparació, però amb la voluntat ferma de defensar la República. De columnes, n'hi va haver moltes, i cada partit tenia les seves. Així, per exemple, els anar-

lencianes. De fet la Macià-Companys era formada, en la seva acta fundacional, per dues columnes, la Macià, manada per Jesús Pérez Salas, i la Companys, sota les ordres del tinent-coronel Bosch. Al cap de dos mesos es van fusionar i el comandament absolut de la columna resultant va recaure en Pérez Salas, que continuà més tard al capdavant de la 30 Divisió de l'Exèrcit Popular. Els delegats polítics van tenir un paper molt important durant la guerra, i és que en depenia la cohesió ideològica del homes d'una unitat, columna, brigada o divisió. A la columna Macià-Companys, els delegats foren Joan Molas, fill de l'alt comissari del Marroc, i Enric Canturri, diputat al Parlament de Catalunya per Lleida.

Mal armades i amb una organització més aviat deficient, les tropes de Pérez desfilen pels carrers de Barcelona l'agost del 1936 en direcció a Alcanyís, lloc on s'instal·la el primer quarter general. El comandant menorquí Vicenç Guarner recorda la desfílada per la capital catalana: "Els comandaments superiors als cent homes anaven a càrrec de militars professionals, i les unitats inferiors eren manades per antigues classes de tropa catalanes. La instrucció dels milicians era deficient, però hi manava una disciplina absoluta. El meu company Pérez hi exercia el comandament militar sense cap mena d'entrebancs. El delegat polític, seyor Canturri,

**La Columna
Macià-Companys
era formada per
1.500 homes
d'Estat Català
i Esquerra
Republicana.**

quistes tenien la columna Durruti, l'Aguiluchos de la FAI o la Roja y Negra; el PSUC, va formar la famosa columna Carles Marx i la 19 de Juliol; el POUM, la Lenin o la Joaquim Maurín.

Esquerra Republicana i Estat Català hi enviaren la Columna Macià-Companys, formada per uns 1.500 homes i organitzada a Bellaterra (Vallès Oriental). La seva missió era d'enllaçar pel nord amb la columna Ortiz (CNT-FAI) i pel sud amb les milícies va-

ex-alcalde de la Seu d'Urgell i diputat al Parlament, d'una veheència quixotesca, només intervenia en els assumptes administratius”.

El president de la Generalitat de Catalunya, Lluís Companys, es va adreçar a les columnes amb aquestes paraules: “Ciutadans! Avui, amb la carícia del sol, es realitza la gran desfilada amb què s'inicia la formació de l'Exèrcit Regular Popular del poble català. Dins la nostra ànima, amb la més forta emoció i voluntat, hi ha la fermesa indestructible de la victòria. Guanyarem la guerra perquè volem; perquè ens ho mereixem, i perquè el destí ho ha escrit en nom de les forces eternes de la civilització i del progrés [...] Catalans! La vostra promesa ha arribat mol alt, fins a l'infinit, per difondre's per tot el món i penetrar en el demà per enfrontar-se amb el judici de les generacions futures. No ho oblideu, catalans. Visca la llibertat!”

La reorganització de l'Exèrcit Popular. Neix la 132 Brigada Mixta

El 1937 les milícies populars lligades als partits polítics es transformen en unitats de l'Exèrcit Popular. L'11 de juny neix una brigada dependent de la 30 Divisió, és la 132 Brigada Mixta, autosuficient i formada per quatre batallons: dos d'integrats per militants del partit d'Estat Català, el tercer format per simpatitzants del PSUC, i el darrer batalló constituït a partir del primer regiment militar organitzat a Lleida. El pas de les antigues columnes de voluntaris a un cos d'exèrcit convencional fou la resposta al fet que “per més bona fe i bona voluntat que hi hagi, ha d'existir una disciplina, una organització, un comandament i una estructura de divisions, brigades, batallons; en definitiva una disciplina d'exèrcit”, explica l'ex-combatent de la 132 Brigada Mixta, Jaume Biosca.

La reestructuració del juny del 1937 portarà a una reordenació de

la tropa, organitzada militarment a fi de distribuir més i millor les funcions de cada columna al front. La Macià-Companys esdevindrà la base de la trentena Divisió, englobada dins el XII Cos de l'Exèrcit. La majoria d'homes que integraven la 132 Brigada Mixta ja havien participat en la campanya de Mallorca, quan el capità de la base aereonaval de Barcelona, Alberto Bayo, amb el suport del govern de la Generalitat, s'assegurà la participació de

voluntaris procedents d'Estat Català, de la CNT, del PSUC i d'alguns grups més d'esquerra. Formaven la Columna Volant Catalana, que més tard s'havia d'adherir a la Macià-Companys.

Qui no va participar en l'expedició a les Illes fou el jove estudiant de medicina Antoni Blàvia, que en el moment d'esclatar la guerra era a la seva ciutat natal, Lleida, amb un permís atorgat durant el servei a la milícia universitària de Jaca. Blàvia, aleshores oficial

Els milicians catalans surten de Barcelona (agost del 1936) cap al front d'Aragó.

Portada del diari 'La Vanguardia' parlant de l'Exèrcit Popular.

de complement de l'exèrcit i dirigent d'Estat Català a Lleida, es va posar incondicionalment a les ordres del delegat d'Ordre Públic i formà un grup paramilitar per controlar els avalots que poguessin ocasionar els grups més radicals, sobretot els anarquistes, aprofitant el desconcert general.

Al cap d'uns dies Blàvia es trasllada a Binèfar i a Tamarit de Llitera per sufocar la rebel·lió en aquests pobles. Els primers dies de l'aixecament militar són molt intensos per a Blàvia, que va de poble en poble com si fos membre d'un conjunt musical de ronda d'estiu. En una altra operació va ocupar la ciutat de Casp, amb l'ajuda del comandant Sebastián Zamora. Des d'aleshores Blàvia s'adhereix a la Columna Hilario-Zamora, que operava al sector de Sástago i La Zaida, dues poblacions reconquerides per les tropes republicanes. Posteriorment, és destinat a la Columna Volant Catalana en qualitat de capità ajudant. La dissolució d'aquesta columna per ordre ministerial i la creació de la 132 Brigada Mixta converteix Blàvia en cap del 527 Batalló d'Infanteria.

La Brigada 132 al front. Estel·lades a l'Aragó

El comandament de la 132 Brigada Mixta va recaure en el major Aurelio Soria. N'era comissari polític Josep Fusimanya, membre del Partit Comunista, el qual al cap de ben poc fou substituït per Ramon Farré Gassó, que també era comunista.

La connotació política va marcar la dinàmica de la Brigada, els membres de la qual són conscients que lluiten contra l'avenç dels militars rebel·lats amb un ànim de nacionalisme català. En una ocasió Antoni Blàvia demanà a Companys per què havien d'anar a lluitar fora de Catalunya, i no ho feien al Principat. El president de la Generalitat li va respondre que el feixisme s'havia de combatre onsevulla que fos. Les posicions polítiques i ideològiques de la Brigada queden clares en una carta escrita per Blàvia a Companys i publicada al *Diari de*

La 132 Brigada Mixta volia defensar Catalunya del feixisme, i així ho féu saber al president Companys en més d'una ocasió.

Catalunya el 16 de juny de 1938. Hi ha un paràgraf ben explícit: "Som catalans, tenim fe en Catalunya i procurem constantment que els nostres actes siguin de la Pàtria que servim. Podeu tenir per seguretat, President, que, mentre ens resti sang, defensarem la tradició dels nostres passats, de lluita contra el més vergonyós dels imperialismes. És un dolor per a nosaltres no poder defensar el terreny de Catalunya, encara que tenim el consol de lluitar en terres

germanes i la seguretat que el nostre esforç i sacrifici d'ací també és profitós per a la nostra Pàtria". Aquesta fou la consigna permanent de la 132 Brigada Mixta durant la guerra civil.

"Del vostre comportament hem deduït que no teniu por d'una disciplina imposada ni de la vostra transformació en soldats d'un exèrcit naixent, semblant a l'antic. Ja sabeu que, un cop hàgim aconseguit la victòria, tots nosaltres tornarem al nostre treball. [...] Tingueu present que el nostre comandament coneix detalladament la desmoralització que sofreix el nostre enemic". Són paraules d'Antoni Blàvia en l'ordre del dia de l'1 de setembre del 1937 a Parras de Martín. La confiança del cap del 527 Batalló en la seva tropa era il·limitada, tot i que sovint semblava desconèixer la força real dels militars aïllats.

Les primeres operacions de la Brigada van merèixer l'elogi del cap Aurelio Soria i del comissari Farré. En una ordre de setembre del 1937 apareix una referència a l'actuació de Blàvia destacant-ne "l'encert i l'activitat desplegada en la seva tasca, que he pogut apreciar personalment".

Tot i merèixer el reconeixement dels seus comandaments, els primers combats amb les tropes franquistes ocasionen les primeres baixes de la brigada. Aquest és un fragment d'una carta que un tal J. P. envià a Blàvia el dia 23 d'agost de 1937 tot recordant la mort d'un membre de la Brigada en la primera actuació de la 132, localitzada en un petit poble de Terol, Parras de Martín: "Ja pots restar ben content, company Reverter, d'aquest homenatge rebut. Aquesta és la paga que mereixen els generosos; oblidant-se de si mateixos, es lliuren incondicionalment a la pàtria. Et recordarem per venjar-te. I els homes valents ploreu! Les seves llàgrimes no són pas endebades. Una a una brillaran com una gloriosa estel·lada".

Els moviments de la 132 durant els primers mesos transcorren en un subsector comprès entre Cer-

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

Sota el foc franquista

La relativa tranquil·litat en què es movia la 132 Brigada Mixta es va trencar el dia 5 de febrer de 1938 per causa d'una dura contraofensiva dels franquistes sobre Terol. Seran dies d'intenses lluites, d'avançar uns pams de terreny i de retrocedir-ne uns metres, de lluitar posició per posició. La 132, situada a la zona minera d'Utrillas, va demostrar aleshores una més que satisfactòria capacitat defensiva i aconseguí d'aturar l'avenç dels militars rebels cap a Utrillas i Montalbà, població on la Brigada tenia instal·lat el segon quarter general. La fèrria defensa de la posició "Carbonera" va merèixer un comentari al *Boletín de Información del Ministerio de Defensa*, màxim òrgan difusor de les activitats bèl·liques del bàndol republicà.

El 9 de març de 1938 les tropes de Franco desplaçades a l'Aragó van iniciar una altra rotunda ofensiva cap a l'est per mirar de recuperar quilòmetres perduts i començar l'assalt del Principat. "Ens van atacar pel sector del Batalló 528, que cobria la part de San Martín del Río-Viver del Río. Hi vam enviar reforços, però els nacionals ja havien entrat per Segura de los Baños i Armillas. Nosaltres havíem de buscar un flanc més accessible", relata l'excombatent Vidaurrázaga. El front

A l'esquerra, milicians republicans, que van tenir un paper destacat en la defensa del front d'Aragó. Dalt, interior d'una cabana a l'hora del repòs.

vera del Rincón i Armillas, totes dues poblacions a la província de Terol; més endavant rectificuen la línia del front al sector de Pancrudo, un poble que van arribar a ocupar entre el 12 i el 15 de gener de 1938. En aquesta zona la Brigada Mixta havia establert unes posicions determinades en les quals podien passar mesos aturats. Cada un dels batallons tenia quatre companyies, una d'elles en reserva a la rereguarda. Manuel Vidaurrázaga, sergent de transmissions de la 132, encara recorda algun dels noms amb els quals la tropa batejava afectuosament les posicions: "La Carbonera, pel carbó de la zona d'Utrillas, la Niña Bonita, a Parras de Martín, perquè per la zona del front vam veure una xiqueta molt boni-

ca que anava a buscar menjar per al bestiar, la Catalunya, pel sentiment patriòtic de tots nosaltres...".

Durant tot aquest temps la Brigada es va dedicar a cooperar amb les altres agrupacions, i també va participar en el descobriment de fortificacions enemigues. Un document datat del 26 de gener de 1938 i signat pel cap de la Divisió, Albert Arrando, i pel comissari delegat de guerra, P. D. Sanfeliu, fa constar la satisfacció per l'actuació de la 132, la qual ben aviat "haurà obtingut un grau de maduresa militar i de perfeccionament tècnic que, a banda significar el seu entusiasme i la seva perícia, constituirà un motiu d'orgull per a la nostra benvolguda Divisió".

XAVIER GOMEZ

Cartell republicà donant consignes a la tropa. La utilització adequada de l'armament era una qüestió fonamental en la instrucció militar dels milicians.

ocupat per l'Exèrcit de l'Est va caure davant la força del seu enemic. Només la 132 Brigada Mixta va aconseguir d'aguantar heroïcament la posició durant cinc dies. La debilitat dels flancs i el perill de quedar tancada en un cercle mortal van fer que l'alt comandament del dotzè Cos d'Exèrcit donés l'ordre de retirada dels quatre batallons de la 132. Vidaurràzaga recorda que hi va haver una posició, la *Mirambueno*, que va rebre "deu mil obusos en tres quarts d'hora en una posició de 200 metres de llarg per 15 o 20 d'amplada". La defensa al front de San Martín del Río va ser recompensada amb el distintiu Infant de Combat, reconeixement atorgat pel Ministeri de Defensa.

Però de ben poc va servir aguantar allí, entre Cervera del Rincón i San Martín del Río, com sigui que les forces franquistes que coordinava el general Orgaz van avançar per la carretera general cap a Montalbà, Gargallo, Alcorisa i Alcanyís. "Nosaltres vam haver d'agafar el flanc que enllaçava amb l'exèrcit rellevant i ens vam retirar cap al costat, cap a Castelló. Ens vam ocupar la intendència que teníem a Escucha, i, com que la carretera no tenia sortida, ens vam dirigir cap a les muntanyes, cap a Palomar de Arroyos i Ciruja de Campos". La retirada de

les brigades 131 i 146 i del XII Cos d'Exèrcit cap a Catalunya obliga la 132 a dependre de la 70 Divisió, dirigida pel coronel Toral. La primera missió fou de rellevar les forces d'aquesta divisió al sector de Palomar de Arroyo.

En aquest poble la Brigada va sofrir un nou atac de l'enemic, que va fer seva la carretera que enllaça Alcolea del Pinar amb

Un dia de març de 1938 una posició defensada per homes de la brigada va rebre deu mil obusos en tres quarts d'hora.

Tarragona, amb l'objectiu d'utilitzar-la com a eix de marxa cap a la costa mediterrània. Novament la 132 va oferir una heroica resistència i fins i tot va poder reconquerir la base d'Escucha, recuperar material i agafar presoners, que utilitzava per bescanviar-los per presos republicans.

Un comunicat de guerra de l'època així ho feia saber: "[...] Dia 14 de març de 1938. Acabada la jornada, les nostres posicions continuaven mantenint-se íntegrament, de forma que la nostra línia era la mateixa que ocupàvem a la matinada. En el contraatac efectuat a la cota 1.185 hem fet un presoner a l'enemic [un tinent italià], amb un fusell metrallador, caixa de municions i dos canons de recanvi". Sense menjar i en una situació meteorològica molt adversa Antoni Blàvia va tenir un paper clau en la minvada moral dels seus homes. "Feia la sensació de molta valentia. Per ell la guerra era com un joc, no hi donava importància. A Palomar de Arroyos, ens deia que els qui teníem al davant no valien res, que nosaltres érem més homes..., subestimava l'enemic per augmentar-nos la moral", comenta el seu company Manuel Vidaurràzaga.

El març del 1938 les decidides actuacions d'Antoni Blàvia li van valer l'ascens a comandant de la Brigada. Durant unes setmanes circularen una sèrie de cartes i recomanacions entre alts caps militars comentant la seva actuació al front i aconsellant-ne l'ascens a cap de la 132. La primera proposta, amb data de 30 de desembre de 1937, la signa el general en cap de l'Exèrcit de l'Est. N'hem trobat una altra, del 25 de març de 1938, signada pel nou cap del XXI Cos d'Exèrcit, Aniceto Carvajal, que ho confirma: "[...] Antoni Blàvia Esquirol ha estat proposat per al càrrec de major per comportament heroic al capdavant de la seva unitat, la qual va contenir l'ofensiva enemiga al sector de Martín del Río".

El dia de Sant Jordi de 1938, 23 d'abril, comença la segona gran ofensiva de les tropes insurrectes. La 132 Brigada Mixta, que des del dia 24 de març pertanyia a la 70 Divisió, comandada per Cristóbal de Errandonea, havia rellevat la 117 Brigada Mixta a la zona de Molinos i havia enllaçat amb la 92 i la 220. Les tropes de Franco, molt superiors en efectius d'artilleria i sobretot en unitats

d'aviació, emprenen un atac intens i perllongat en aquesta zona, que obliga la 132 a endarrerir posicions cap a Anglesola i cap a Vilafranca del Maestrat. Vidaurràzaga recorda: "Ens fan anar fins a un poble anomenat Cantavella per aguantar una mica l'expansió de l'enemic. Llavors ens porten fins al primer poble de la província de Castelló, Vilafranca del Cid. Allà ens vam mantenir a l'expectativa..." La falta d'armament infligia inevitables derrotes davant l'avanç de l'altre bàndol. L'Exèrcit Popular a Llevant era mancat d'efectius aeris i tenia quatre tipus de fusells diferents amb les municions respectives, amb tots els inconvenients de subministrament que això representava. Però en Blàvia no perdia la il·lusió. No es va cansar mai d'assegurar als seus que els tancs i els avions que havien sol·licitat al Cos d'Exèrcit arribarien d'un moment a un altre. Però les expectatives del cap de la 132 Brigada Mixta no es van fer mai realitat.

La llarga retirada

Després de defensar les pobla-

cions de Mola d'Ares i de Vilà, el maig del 1938, la 132 es retira per la carretera d'Albocàsser-Castelló. Durant els dos dies de descans al quilòmetre 23 d'aquesta carretera la Brigada rep un duríssim atac dels franquistes que la desborden

L'exèrcit republicà no disposava de gaire aviació, a diferència de les tropes franquistes, que van tenir el domini de l'aire.

del tot i l'obliguen a retirar-se immediatament cap a Castelló. Entre el 4 i el 25 de maig la Brigada participa en un seguit de combats a Cincortres, Portell, la Pobleta, Ermita de Vilafranca, Vilafranca del Maestrat, carretera de Mosquero-la, Ares del Maestrat, Mas de la Creu, Castellfort i Mola d'Ares.

El 31 de maig de 1938 Antoni Blàvia envia una carta al president Companys comunicant-li el lliurament d'uns manuscrits trobats a la zona de Mola d'Ares. Es tractava d'uns documents d'un cert valor històric, entre els quals hi havia un procés en català anomenat "El Pastoret". En un paràgraf de la carta Blàvia afirma que salvar el tresor artístic és "el nostre trofeu de guerra". Els manuscrits van ser dipositats a la Biblioteca de Catalunya.

L'informe que signa el cap de la Divisió Extremadura, Vicenç Castelló Cruz, el juliol del 1938, fa al·lusió a la 132 Brigada Mixta i al seu cap, Antoni Blàvia, el qual "ha demostrat gran capacitat, amor a la feina, entusiasme, valor i dinamisme, fins al punt de sobrepassar amb escreix i encertadament totes les missions que li havien estat encarregades pel comandament". Més endavant, afegeix: "és un dels caps dels quals més pot enorgullir-se l'Exèrcit Popular [...] Ha estat un descans per al comandament el fet de saber que als llocs més difícils hi havia el major Blàvia [...], onsevulla que serà, hi desenvoluparà una gran labor en pro de l'eficièn-

La maleta que Antoni Blàvia es va endur a l'exili amb tots els documents de la 132 Brigada Mixta, papers que han aportat noves dades sobre la guerra civil. (Foto: Xavier Gómez)

El president Lluís Companys, en una visita al front d'Aragó (juliol del 1937), va passar per Alcanyis, on fou rebut per les autoritats de l'exèrcit.

cia de l'Exèrcit Popular i de la República”.

En tota l'ofensiva de Llevant la 132 no va disposar mai d'efectius aeris. La seva missió era tapar, sempre tapar, els sectors que peril·laven de ser trencats pels franquistes. Els últims mesos de guerra van coincidir amb una descoordinació total de l'Exèrcit Popular. L'avenç imparable de les tropes de Franco és la nota dominant dels comunicats de guerra que signava Antoni Blàvia els darrers temps de guerra. Vinaròs cau el 15 d'abril de 1938 i Castelló, el 14 de juny. El nombre de baixes i de presoners es va incrementar molt, sovint per errors puerils. La no-professionalització de la tropa acabà passant factura a l'exèrcit republicà. Entre Vilafamés i Atzeneta un batalló de la Brigada va quedar aturat a l'espera de la divisió que havia d'arribar del litoral. Veient que no arribaven les ordres, un parell d'homes van sortir cap a Borriol, prop de Bell-lloc

i Cabanes, abans d'arribar a Castelló, per veure què passava. Una patrulla mora els va fer presoners. Quan es va fer fosc i en veure que

La missió principal de la 132 Brigada va ser de tapar durant els tres anys que va durar la guerra els forats del front.

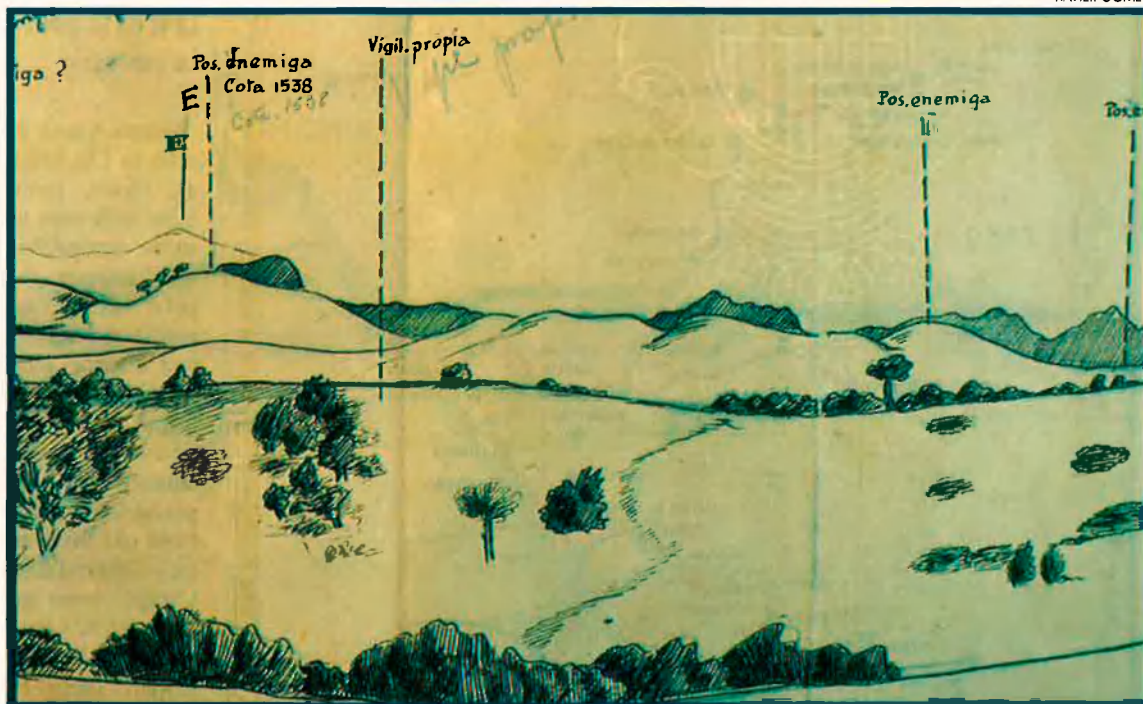
no arribava cap ordre de l'estat major, en Blàvia va conduir la brigada en direcció a mar per Alcalà de Xivert i per Orpesa. Dues companyies de descobriment anaven al davant. Per la car-

retera que uneix Cabanes amb Bell-lloc ja passaven vehicles franquistes amb la bandera nacional. Manuel Vidaurràzaga explica que, en arribar a Bell-lloc, van veure unes patrulles que no van identificar per causa de la foscor. Els van dir: "Nois!, veniu a l'església que us canviarem l'armament". Ho van fer i allí dues companyies senceres van ser desarmades. Fou una trampa d'una companyia franquista que no va dubtar a assassinar els soldats republicans. La resta de la Brigada va continuar caminant durant tota la matinada en direcció a Orpesa. "Des d'allà vàiem les fogueres dels nostres morts", diu Vidaurràzaga.

Van continuar baixant per la carretera de la costa, on hi havia tots els ponts volats, passant per Benicàssim, fins a arribar a Castelló i situar-se a Valverde, al sud de Castelló, per mirar de reorganitzar la malmesa Brigada. Una vegada allí, la 132, com que el front

XAVIER GÓMEZ

A l'esquerra, dibuix de les posicions de les tropes de la 132 Brigada Mixta. Forma part del material que Blàvia s'endugué a Sud-amèrica i que ara ha estat recuperat per a la memòria històrica. A sota, mapa del servei cartogràfic republicà d'una llenca del front d'Aragó assenyalant les zones de màxim perill (agost del 1938).

de Llevant ja era perdut, es va retirar cap a Belchite i cap a Artana, en direcció a Altura i Canals. El comandament del Cos d'Exèrcit es va situar a Alcablas. Aquí és on Blàvia es va desentendre de la 132 Brigada Mixta.

Sumaríssim a mort a Antoni Blàvia

La nit del 17 d'agost de 1938 Blàvia, que es trobava amb la seva tropa al campament de Xiva, es va adreçar a València acompanyat del seu xofer Marianín Bullich. Blàvia havia de passar la nit a la capital i aprofitar-ho per veure una amiga que no veia des de feia temps, "una rosseta molt maca", segons amics del cap de la 132. Blàvia havia sol·licitat permís al tinent coronel Romero, cap del tretzè Cos d'Exèrcit, per traslladar-se a l'Exèrcit de Llevant per resoldre "assumptes relacionats amb el seu ascens", amb l'obligació de presentar-se al front abans del dia 18 a les deu del vespre. Però no va dir-li que anava a la capital. Un cop a València, Blàvia visita el general Menéndez, que li dona permís per fer nit a la ciutat, sempre que es presenti davant d'ell la nit de l'endemà. Blà-

via així ho va fer. L'endemà va fer cap a Xiva, passant per alt l'ordre de Romero. Blàvia es va pensar que les indicacions del general Menéndez desautoritzaven l'ordre del tinent coronel. Però l'infortuni va voler que la nit del 17 al 18 els nacionals ataquessin la base de la Brigada, i que fos requerida des del Cos d'Exèrcit a Alcúdia la presència de Blàvia. Des de Xiva notifiquen que el seu cap és a València per una comissió de servei. Aquest fet va provocar la irritació de Romero, que va manar la detenció de Blàvia, acusant-lo de desertor i de dirigir una base clandestina. Ingènua-ment Blàvia oblidà que els permisos al front es cancel·len en cas de combat.

Blàvia és detingut i sotmès a un sumaríssim en el qual el fiscal, el capità Antoni Spuny Rovira, demana la pena mínima de vint anys d'internament i de servei com a soldat en un batalló disciplinari, segons uns documents inclosos en la "maleta" de Blàvia. Companys del cap de la Brigada no tenen cap dubte que hauria estat afusellat immediatament. El comissari del Cos d'Exèrcit, el lleidatà Farrús, lligat al PSUC i amic d'en Blàvia, va tenir un paper clau en favor del cap de la 132, i aconseguí que fos jut-

jat al Tribunal Suprem de Barcelona. Finalment, la sentència del Tribunal Militar absol Blàvia, declarant el seu acte una falta lleu, però de cap manera considerant-lo desertor o traïdor tal com havien volgut fer veure des de les altes instàncies del Partit Comunista, del qual formava part el coronel Romero, que dissenteix de la sentència, igual que el comissari Climent, també comunista. Els bri-

XAVIER GOMEZ

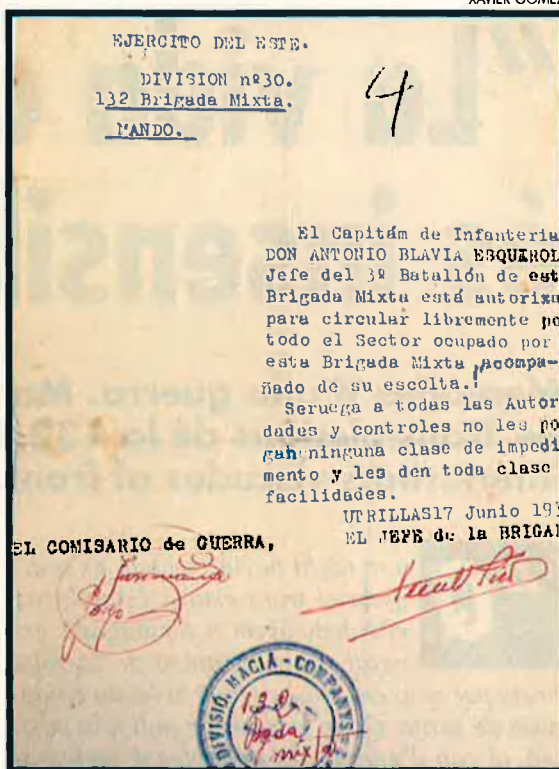
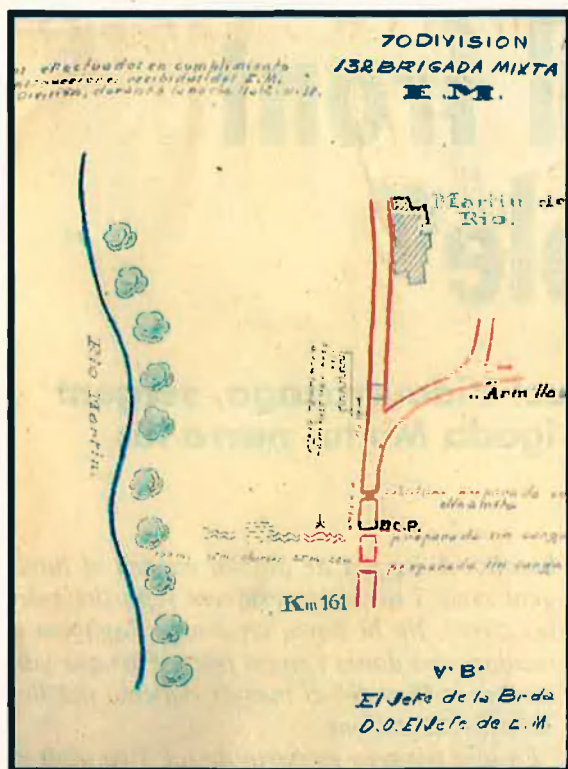

llants antecedents d'Antoni Blàvia i les influències del seu pare, Francesc, coronel de Sanitat, li faciliten el traspàs a una divisió del Segre dins el XXIV Cos d'Exèrcit.

En relació amb el sumaríssim hem trobat unes quantes cartes

XAVIER GOMEZ

A l'esquerra, mapa del servei cartogràfic d'un segment del front d'Aragó assenyalant les zones de màxim perill (agost del 1938). Al costat, salcondit atorgat a Antoni Blàvia per a circular lliurement per tota la zona ocupada per la Brigada Mixta.

barcar-se cap a Catalunya, atès que el transport per carretera era tallat.

Però la gran destinació de milers d'homes procedents de tots els indrets de l'estat fou el port d'Alacant. "Allà un coronel de la Creu Roja va dir-nos que no ens passaria res, que ens farien un passi a cadascun de nosaltres per anar al nostre poble, sempre que no tinguéssim delictes de sang. Jo en aquell port vaig presenciar molts suïcidis. També hi havia algun exaltat que volia continuar lluitant allí mateix", explica Vidaurrázaga.

A Alacant no van sortir més vaixells. Els soldats derrotats van ser deportats a un camp d'ametllers en direcció a la Vila Joiosa. Després de cinc dies en aquest camp i sense rebre gens de menjar ("vam deixar pelats els florits ametllers de la gana que teníem") foren traslladats a un altre camp envoltat de reixes, prop de Torrevella. Era l'antic "Campo de Trabajo del Segura", més conegut després pel nom de "camp d'Albatera", on internaven els elements subversius durant l'època republicana. "Allí ens van humiliar, ens volien fer creure que no érem res, res. Ens deien dimonis i ens acu-

saven d'ajudar la rebel·lió. Quina rebel·lió? Qui van ser els insurgents d'aquella guerra?", encara es demana Manuel Vidaurrázaga al local de l'Associació d'Antics Militants de la República, al

El final de la guerra va significar l'ingrés automàtic de la majoria d'oficials de la brigada als camps de concentració franquistes.

carrer de Provença de Barcelona.

L'única via per a aconseguir la llibertat era l'obtenció de tres certificats de bona conducta signats pel mossèn, l'alcalde i el cap de Falange Espanola de la població d'origen de cada combatent. Alguns obtingueren la llibertat, uns altres hagueren d'esperar temps i represàlies i molts buscaren l'e-

xili forçós. Després de la guerra els supervivents de la 132 Brigada van tenir dues opcions ben clares: fugir o aconseguir els avals dels nous estaments dominants (clergat, Falange). Blàvia va optar per la primera via, però alguns altres combatents es van reincorporar a la feina que tenien abans de la revolta del juliol de 1936, ara ja llunyà. És el cas del tinent Manuel Vidaurrázaga que, tot i que va poder reingressar a la central elèctrica de Seròs (Segrià) sense gaires dificultats, era conscient que en el seu expedient disciplinari constava: "rojo separatista".

La guerra marcà per sempre més la vida de tots aquells que hi van participar. Cap d'ells, emperò, es peneix d'haver-ho fet. Tots asseguren que tenen la consciència tranquil·la, que van complir el seu deure. Els molesta molt que alguns els titllessin de ser ells els revoltats. A la guerra, hi van perdre amics, però des d'aleshores hi ha un clima impressionant de companyonia entre els supervivents. Estimaven el país i estimaven la llibertat.

La guerra civil, no la van perdre només ells. Una guerra civil, en certa manera, la perd tothom.